

El Coll

Rajadell

Ubicació

Comarca: Bages
Lloc/Adreça: Pla de Cirera - Massana. Pla del Coll
Emplaçament Camí a Can Massana, i d'allí girar al NE. Cal Cortes queda a l'esquerra. A uns 800 m de can Massana
Alçada: 560

Coordenades:

Latitud: 41.71698
Longitud: 1.73654
UTM Est (X): 394900
UTM Nord (Y): 4619125

Classificació

Número de fitxa 08178 - 92
Àmbit: Patrimoni immoble
Tipologia Conjunt arquitectònic
Estil / època: Modern
Segle XVII-XVIII
Estat de conservació Regular
Notes de conservació: Les estructures portants es conserven més o menys bé, amb alguna esquerra. Les dependències de treball són mig ensorrades. El pati d'entrada i l'entorn, descurats.
Protecció Legal
Observacions protecció: AEA. Catàleg bens protegits 2014 (num. 35)
Accés Fàcil
Ús actual: Residencial
Titularitat Privada
Titular: Ref. Cad: 08177A00600028
Autoria de la fitxa PEP 1993 (Jordi Piñero)/ OPC 2017-20
Data de registre de la fitxa: dv., 03/04/2020 - 02:00

Descripció

Masia formada pel cos residencial, una nau adossada, un grup de dependències de treball, uns coberts, una bassa i la pallissa (a l'altre costat del camí)

El cos residencial es poc visible exteriorment perquè queda tapat per dependències per tots els costats menys el de llevant, on hi ha la façana. És de planta rectangular i presenta coberta a doble vessant. Consta de planta baixa més un pis. Aquest cos residencial està format per diverses fases. Sembla que la part més antiga és a migdia /llevant (on es conserva una finestra pseudogòtica), mentre que les ampliacions s'anaren fent cap a tramuntana. Així mateix, el parament de la part meridional és més uniforme i amb carreus bastant escairats, mentre que la part septentrional és de menys qualitat i amb trams de totxo. L'entrada a la casa és a la banda de llevant a través d'un pati. El pati, obert amb dependències a banda i banda, té un pou a l'esquerra. La façana de la casa agrupa elements rellevants: una finestra (actualment tapiada) amb la llinda amb forma semblant a l'arc conopial, un portal adovellat i un balcó, també tapiat. La resta d'obertures semblen posteriors.

El cos residencial té un grup de dependències adossades al costat nord, amb estables, corrals, etc. Un altre cos, aquest de grans dimensions i de planta perfectament regular, és adossat a la cara de migdia. Aquesta nau consta de dues plantes. La planta baixa és feta amb paret de pedra, mentre que el nivell superior és de totxo. A la planta baixa hi ha almenys una tina de forma quadrada.

Enfront d'aquest conjunt constructiu, a l'altra banda del camí, en una posició més distanciada, hi ha la pallissa, que constitueix un bell exemple d'arquitectura rural. Actualment té una funció residencial. És una construcció de planta rectangular, amb coberta a doble vessant. L'interior està compartimentat per un mur, de manera que es forma una avantsala i la cambra principal, amb una pilar central .

Observacions:

Figura al Catàleg de Masies i Cases Rurals 2014 (num. 21) com El Coll. El Coll pel PEP 1993 i Mas Coll de Novel·les per Molins (2020:171). Es correspon amb el mas medieval, documentat, del Coll de Novel·les.

La masia s'assenta sobre un promontori (el Coll), a l'altiplà que es troba entre les rieres de Rajadell i de l'Infern. A l'entorn s'estenen planes conreades;

L'interior de la casa conserva l'estructura tradicional en un grau bastant elevat,. La pallissa és d'un gran interès

Tot i que les estructures actuals no són anteriors al segle XVII, el mas és d'origen medieval.

El Coll ha estat rehabilitat i s'utilitza com a casa de colònies, amb el nom de "L'Alzina". La resta és segona residència. El nom de ben segur que es degut a la gran alzina que s'aixeca a l'entrada de la casa., al costat del camí (fitxa 202).

Al costat de la casa també hi ha dues gran antenes de comunicacions.

Història

Al segle XIII sabem que el Lloc de Novel·les, on estava la masia del Coll de Novel·les (avui, El Coll), comprenia unes terres i masos situats sobre la Vallformosa entre el lloc de Cirera i Monistrol de Rajadell, i que afrontaven amb el Lloc de Cirera (les actuals terres de can Massana). Hi hauria hagut un recinte fortificat i alguns masos escampats, del qual avui només deu restar el de El Coll, que per tant ha de ser un mas molt antic, de tradició medieval.

Coneixem per documentació del 1445 que hi vivia Pere Coll de Novel·les, el qual comprà una mula per 30 florins d'or. Ja no tenim cap altra notícia fins la convocatòria que fa el senyor del castell, Francesc de Cruïlles, el 1543, a tots els pagesos del terme per a tractar qüestions d'interès, en la que es cita Joan

Casanovas, del Coll de Novelles. Per tant, el mas es podria haver despoblat a finals del XV. Els nous propietaris, els Casanovas, hi viuran al menys tot el que queda de segle. Al segle XVII era conegut com el Coll de Novelles, i hi habitaven vuit persones adultes. Al segle XX la casa pertanyia a Can Massana. Molins (2020; 171-177) ofereix molts detalls dels moradors de la casa des d'un Pere Coll que al 1533 va casar sa filla amb Pere Feliu Forn de Rubió. El 1559 el senyor de Rajadell fa un establiment a precari del mas Coll de Novelles amb els seus agregats les cases els masos rònecs Gener i Rossells, a Jaume Forn. Però d'altra banda, tenim documents que diuen que la casa està ocupada per Joan Casanovas, que podria ser d'origen gascó. El 1604, un descendent seu, Miquel Casanovas, va haver de vendre a gràcia el mas Coll de Novelles (enpenyorar-lo), en principi per cinc anys, per que no va poder satisfer una dot de 300 lliures a un ric mercader de Manresa, Salvador Xuriguera, pel casament de la seva filla. Xuriguera es convertí es possessor del mas, i per tant, era el que havia de pagar els censos al senyor i a la parròquia. Miquel Coll, àlies Casanova, per restituir el deute al gendre, va vendre a gràcia el mas a Francesc Asbert, mercader de Manresa, per 723 lliures, diners que van anar directes a la butxaca del Xuriguera. Però encara se li devia diners. L'Asbert va posar (com havia fet Xuriguera) el seu propi masover al Coll. Francesc Asbert va tenir la propietat uns anys i el 1618 la va vendre, primer als Pich, que no van pagar, i després, el 1619, novament a Salvador Xuriguera. D'aquesta manera Xuriguera va poder cobrar tot el deute i la propietat va acabar definitivament en mans del mercader manresà. Els drets van passar a una neboda, Maria, casada amb el pintor Joan Bellafont. Els Bellafont, el 1638, empenyoren la propietat a Francesc Massana. La hipoteca no es pot revertir i el 1644 els Massana adquireixen tots els drets. Un fill cabaler del Mas Massana, Miquel, s'hi instal·la i el succeeix el seu fill Maurici. Aquest empenyora part de la collita. Els deutes augmenten i els Massana del Coll, com se'ls anomenava, es veuen obligats a vendre la casa a Francesc Soler, blanquer de Manresa. El 1830 l'amo del Coll era Joan Soler Soler de Manresa, que era conegut amb l'àlies Xixella El 1882 l'amo era el doctor Ignasi Soler Noves. Posteriorment Joan Vilà Serra adquireix el Coll. El succeeix el seu fill Joan Vilà Galobart, que crea una societat que fa fallida. A la subhasta, es queda la finca Josep Torrentó, que la revèn a Quirino Vila-Massana. Durant els segles XVIII, XIX i XX la casa va estar a càrrec de masovers (es coneixen els noms). Els Vila Massana segueixen sent els propietaris actualment. Cap el 1995 van llogar la finca a una empresa que organitzava colònies per infants i joves i aquesta va batejar la casa amb el nom "L'Alzina". Fa uns anys aquesta activitat va cessar.

Bibliografia

- RAFAT, Francesc (1982). Demografia de Rajadell al segle XVI. A Miscel·lània d'Estudis bagencs, num. 2. Manresa. pp 123-134
- RAFAT (1984)
- RAFAT (1987)
- MOLINS, Ernest (2020). Cases i Masos de Rajadell (I). Ajuntament de Rajadell. pp 171-177

